

Amerikan Diplomasisinde Değişimin ve Manevi Motivasyonun Sürekliliği: Soğuk Savaş Dönemi Örneği

Metin AKSOY*

Yasin AVCI**

ÖZ

Sömürgeciğe karşı mücadele ile kurulan ilk devlet olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD); sırasıyla bölgesel, kıtasal ve küresel genişlemesi neticesinde mevcut konumuna ulaşmıştır. ABD'nin bu aşamalı yayılımını ise yalnızca güce dayalı olarak nitelendirmek, onun mevcudiyetini halen daha koruyor olmasını anlamak bakımından yetersiz kalmaktadır. Zira yalnızca güce dayalı bir yayılımın sürdürülmesi/korunması mümkün değildir. Başka bir anlatımla tarih boyunca yönetilenler yönetenlerden niceliksel olarak daha fazla oldukları için herhangi bir tahakkümün yalnızca güce dayandırılarak sürdürülmesi mümkün değildir. Bu açıdan bakıldığında ABD'nin mevcut küresel konumunu sürdürürken kullandığı güç dışı mekanizmalara; Amerikan değerlerinin evrenselleştirilmesini veya evrensellik adı altında gizleştirilmesini, ittifaklarla uluslararası sistem yönetimi maliyetinin diğer aktörler ile paylaşılmasını, askeri/politik/ekonomik uluslararası örgütler vasıtasıyla diğer aktörlerin karar alma süreçlerine dâhil edilmesini, menşei ABD olan çok uluslu şirketleri, yüksek teknoloji üretimini ve uluslararası medya kuruluşları gibi unsurları örnek vermek mümkündür. Bu çerçevede diplomasi de Amerikan hâkimiyetinin güç dışı unsurlarından birini teşkil etmektedir. Amerikan diplomasisini ayrıcalıklı kılan ise manevi güdüleyicisini hiç değiştirmeden bugünlere kadar gelmiş olması ve fakat maddi araçlarını kendisine biçtiği jeopolitik ödülleri ve değişen uluslararası siyasal ortam kapsamında sürekli genişletmiş ve derinleşmiş olmasıdır. Bir diğer ifadeyle Amerikan diplomasisi ABD'nin tarihsel bir misyonu olduğu iddiasından hareketle Amerikan istisnacılığını sürekli olarak gündemde tutmakta ve bahse konu tarihsel misyon çerçevesinde diplomasisinin araçlarını sürekli olarak güncellemektedir. Dolayısıyla çalışma nezdinde Amerikan diplomasisindeki süreklilik onun manevi motivasyonuna ve sürekli olarak güncellenen diplomatik araçlara ve alanlara refere etmektedir. Tüm bu noktalardan hareketle çalışmada, ABD diplomasisinin süreklilik arz eden yönleri Soğuk Savaş dönemi örneği üzerinden ele alınmıştır. Zira Soğuk Savaş ABD'nin açık bir şekilde küresel hâkimiyet mücadelesine giriştiği bir dönem olması hasebiyle hem Amerikan istisnacılığı söyleminin hem de diplomatik alan ve araçların yoğun bir şekilde kullanılmalarının gözlemlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu minvalde çalışmanın ilk bölümü bahse konu sürekliliği vurgulamak adına Amerikan diplomasisinin küresel hâkimiyet öncesi dönemdeki eğilimlerine odaklanırken ikinci bölüm küresel hâkimiyet mücadelesini temsil eden Soğuk Savaş'ta Amerikan diplomasisinin alan ve araçlarının çeşitlendirilmesi ve Amerikan istisnacılığı söyleminin yoğunlaştırılması meselesine tahsis edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Amerikan Diplomasisi, Soğuk Savaş, Diplomasi.

Continuity of Change and Moral Motivation in American Diplomacy: Example of Cold War Period

ABSTRACT

The United States of America (USA), which is first state established with the struggle against colonialism, has reached the current position, respectively, as a result of regional, continental and global expansion. This gradual expansion of USA of consideration based on only power is insufficient in terms of understanding that its presence still maintains. Because it is not possible to sustain/preserve an expansion based on only power. In other words, given that, throughout history, the number of ruled has been more than the number of ruler, it is impossible to sustain any domination basing on only power. When view from this aspect, it can be given example the except for power mechanisms by means of which USA maintain the its current global position; making of universal American values or hiding of them under the name of universality, sharing with other actors of international system of the management of the cost through alliances, inclusion of other actors in decision-making processes via military/political/economic international organizations, multinational corporations of origin of America, high-tech production, international medya organizations, and so on. In this context, diplomacy is one of the factors -other than power- of American dominance also. American diplomacy has come so far without making any alteration in the moral motivation but it has continually developed and deepened diplomatic tools within the scope of geopolitical award sees for itself and changing international political environment, and this makes privileged American diplomacy. In other saying, American diplomacy keep constantly American exceptionalism on agenda moving from the claim in which USA has a historical mission and it update perpetually the tools of its diplomacy within the framework of the mission in question. Hence, in the eyes of the study, continuity in American diplomacy gives reference to its moral motivation and diplomatic tools -are continuously updated- and fields. From all of these points, it is addressed ongoing aspects of USA diplomacy via the example of the Cold War era in the study. Because Cold War era is a period during which USA engaged definitively in a struggle for global domination, it provides opportunity to observe the diversification of diplomatic tools and fields in a dense. In this manner, while the firs part of the study focuses on trends of American diplomacy

*Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-4910-0494, meaksoy@selcuk.edu.tr

**Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-1909-4778, yasinavci@selcuk.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 04.08.2016; Makalenin Kabul Tarihi: 08.10.2018

in the period of pre-global domination, the second part is devoted to the matter of diversification of diplomatic tools and fields and intensification of the expression of American exceptionism during Cold War which represents the struggle of America of global domination.

Keywords: USA, American Diplomacy, Cold War, Diplomacy.

1. Giriş

Sömürgecilikle mücadele ederek kurulan ilk devlet olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (Nevins ve Commager, 2011; 122) mevcut küresel konumuna erişirken sırasıyla bölgesel, kıtasal ve küresel genişleme aşamalarını takip etmiştir (Johnson, 2005; 2). Bu genişleme serüveni irdelendiğinde ise ABD'nin salt güce yaslanmadığı görülmektedir (Agnew, 2005; 27). Zira yalnızca güce dayalı bir tahakküm sürdürülemez olduğu gibi aynı zamanda bahse konu genişleme aşamasının herhangi bir görece zayıf noktasında durdurulmak da mümkündür. Başka bir anlatımla; tarih boyunca yönetilenler yönetenlerden nicelik olarak fazla olagelmışlerdir ve eğer tahakküm yalnızca güç ile sağlanıyorsa sürdürülmesi mümkün değildir (Yılmaz, 2010; 194). Bununla birlikte, genişleme aşamalı bir süreç olduğuna göre yalnızca -örneğin gücün bir unsuru olan- askeri güce (Wilson, 2008; 114) yaslanıyorsa bu sürecin herhangi bir zayıf noktasında genişleyen tarafın durdurulması da mümkündür (Alakel ve Yıldırım, 2014; 140-141). Böylesi bir tespit ise ABD'nin bu aşamalı genişlemede askeri güç gibi güç unsurları dışında kullandığı diğer araçların neler olduğu sorunsalını gündeme getirmektedir.

Coğrafi açıdan Avrupa kıtasından uzaklık ve fakat politik olarak Avrupa güç dengesinden yararlanma, küresel iktisadi piyasaların kontrolü, uluslararası örgütler vasıtasıyla küresel hâkimiyetin maliyetini azaltma, demokrasi ve özgürlük gibi evrensel değerleri araçsallaştırma (Batır, 2011; 131-132), dönemsel düşmanlar yaratarak uluslararası kamuoyunun ekseriyetini bu noktada birleştirme (Heradstveit ve Bonham, 2007; 424-426) gibi diplomasi de* ABD'nin tahakküm kurma noktasında kullandığı güç dışı araçlardandır (Ateş, 2009; 306). Hatta denilebilir ki, başlangıçta Britanya İmparatorluğu'nun bir iç savaşı olarak nitelendirilebilecek Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) (Keown, 2009; 283-284) Avrupa güç dengesinin hassas diplomatik dengeleri hasebiyle sömürgeler arası mücadeleye dönüşmüş ve neticesinde ABD bağımsızlığını ilan etmiştir. Öyle ki, henüz bağımsızlık talebi noktasında oydaşma sağlayamayan Amerikan kolonileri Britanya ile sömürge yarışına giren Fransa, Hollanda ve İspanya'dan destek almıştır (Parker, 2003; 94). Dolayısıyla henüz bağımsızlığını kazanmamışken bile ABD diplomatik manevralarla tanışmıştır.

ABD'nin gerek bağımsızlık savaşı döneminde gerekse de akabindeki bölgesel, kıtasal ve küresel yayılımında kullandığı diplomasi göz önüne alındığında ise bu tarihsel serüvenin iki temel sac ayağına konulan bir süreklilik üzerine bina edildiğini ileri sürmek mümkündür. Buna göre, Amerikan diplomasisindeki süreklilik ilk olarak Amerikan istisnacılığına atıf yapan manevi motivasyonun her daim gündemde tutulmasına, ikinci olarak da ABD'nin kendisine biçtiği jeopolitik ödüller ile uluslararası siyaset konjonktürü çerçevesinde diplomatik alan ve araçların aralıksız geliştirmesine refere etmektedir. İlk olarak Amerikan diplomasisinin değişmeyen manevi motivasyonu Amerikan istisnacılığına atıf yapan *manifest destiny*[†] ve *responsibility of our power*[‡] gibi mottolardır (Ceaser, 2012; 8). Bakıldığında ise böylesi sloganların küresel hâkimiyet peşinde koşan devletler tarafından tarihsel süreçte kullanıldığı görülmektedir. Öyle ki Amerikan hâkimiyetini betimleyen bu sloganların Fransız versiyonu *la mission civilisation*[§] iken mottounun Britanya'daki muadili *white's man burden*^{**} (Bostanoğlu, 2008; 136).

* Tarihi-sosyal her kavram gibi diplomasi nosyonunun da üzerinde oydaşma sağlanmış bir tanımı bulunmamaktadır. Böylesi bir durum ise çalışma kapsamında diplomasiye yönelik hangi tanımlamanın dikkate alındığı sorunsalının çözümlenmesini gerektirmektedir. Bu minvalde ve çalışma nezdinde diplomasi ile kast edilen dış politika gündeminin pratiğidir. Başka bir anlatımla bir devletin diplomasisi bahse konu devletin dış politikasının hayata geçirilmiş haline refere etmektedir. Dolayısıyla dış politikanın bizatili kendisi diplomasiyi de ihtiva eden bir yapıya sahiptir. Çalışma nezdinde bir nevi dış politikanın alt kümesi olan diplomasinin merkeze konulanmasının sebebi ise pratikteki gelişmelere vurgu yapılması amacıyla.

† Bu motto “kaçınılmaz yazgı” olarak Türkçeleştirilebilir ve en temelde ABD'nin Tanrı tarafından kendisine verilmiş ilahi bir yol haritası olduğunu ifade etmektedir.

‡ Söylem “gücümüzün sorumluluğu” olarak tercüme edilebilmektedir ve ABD'nin mevcut gücünün küresel siyaseti şekillendirme sorumluluğunu da beraberinde getirdiğini ifade etmektedir.

§ “Medenileştirme/Medeniyetleştirme misyonu” olarak Türkçeleştirilebilecek olan bu motto ile genelde Batı özelde ise Fransa dışındaki toplumların ancak Batılı devletler tarafından müdahale edilerek uygarlık seviyesine erişebilecekleri iddia edilmektedir.

** “Beyaz adamın yükü” olarak tercüme edilebilecek olan bu ırkçı motto ile özellikle Batılı devletlerin sömürgelerdeki varlıkları bir zorunluluk olarak lanse edilmek istenmiştir.

Bahse konu manevi motivasyonun ABD'nin küresel yayılımı noktasında araçsallaştırılmasını ABD tarihinin ekseriyetinde görmek mümkündür. Bu çerçevede örneğin, Britanya'ya karşı Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın fitilini ateşleyen Thomas Paine'e göre ABD, özgürlüğün ve insanlığın son kalesi pozisyonundadır. Kurucu babalardan Thomas Jefferson'a göre de ABD özgürlükler imparatorluğudur. Yine kölelik temelli yürütülen iç savaşın sonrasında suikaste kurban giden Abraham Lincoln'e göre ise ABD Tanrı tarafından seçilmiş bir ülkedir (Toman ve Akman, 2014; 293). ABD'nin kuruluş döneminde kullanılan bu mottoyu 20. ve 21. yüzyılda da görmek mümkündür. Öyle ki idealist dış politika ile özdeşleştirilen ve ABD'yi I. Dünya Savaşı'na sokan Woodrow Wilson ile ABD'yi II. Dünya Savaşı'na sokan Franklin D. Roosevelt ABD'nin bahse konu savaşlara girmesini tüm insanlık için bir gereklilik olarak nitelendirmişlerdir (Karabulut, 2014; 68; Tansill, 1975; viii). Soğuk Savaş döneminde de ABD liderlik ettiği Batı Bloku'nu "özgür dünya" ve "Birinci Dünya" olarak betimlerken Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (S.S.C.B.) önderlik ettiği Doğu Bloku'nu otoriterizmin kutbu olarak nitelendirilerek ona "İkinci Dünya" adını vermiştir. Bakıldığında Soğuk Savaş sonrası dönemde de *Pax Americana*'yı ilan eden George H. Bush ile Irak ve Afganistan'a demokrasi ve özgürlük operasyonları yürüttüğünü iddia eden George W. Bush'un da Amerikan istisnacılığını araçsallaştırıldığı açıktır (Schmidt ve Williams, 2008; 194).

İkinci olarak ise ABD yayılımının her aşamasında jeopolitik hedefleri ve uluslararası siyaset konjonktürü çerçevesinde diplomatik alan ve araçlarını geliştirerek kendisine manevi motivasyonuyla biçtiği konumunu sürdürmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede örneğin özelde Afganistan ve Irak müdahaleleri, genelde ise Başkan G. W. Bush'ta vücut bulan *neo-conservative* manevralar uluslararası kamuoyunda Amerikan karşıtlığını arttırmış ve Başkan Obama döneminde -özellikle Ortadoğu bölgesinde- kamu diplomasisine odaklanılmıştır (Douglas ve Neal, 2013; 2). Yine Soğuk Savaş döneminde ABD'nin yaşamsal önem verdiği bir coğrafyada vuku bulan Küba Krizi'nde zorlayıcı diplomasi ön planda tutulmuş (Allison, 1969; 691-715) bununla birlikte Avrupa'nın yeniden imarında ve komünist yönetimlerin meşruiyetlerinin sarsılması noktasında ise ekonomik diplomasi ağırlığını hissettirmiştir (Erhan, 1996; 276). Özetle başlangıçta Amerikan diplomasisinde değişim olarak nitelendirilebilecek durumlar da Amerikan diplomasi tarihi göz önüne alındığında ve değişimin sürekli olarak gündemde tutulması bağlamında süreklilik olarak anlam kazanmaktadır. Öz bir şekilde ifade etmek gerekirse, değişen uluslararası konjonktüre ve jeopolitik dengeye göre diplomatik araç ve alanları geliştirmek de Amerikan diplomasisinin süreklilik arz eden bir yönüdür.

Tüm bu noktalardan hareketle Amerikan diplomasisinin süreklilik arz eden bahse konu yönlerine odaklanılan çalışmada Soğuk Savaş dönemi örneği üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Böylesi bir tercihin ise yöntemsel bazı sebepleri bulunmaktadır. İlk olarak Amerikan diplomasisinde sürekliliği vurgulamak adına bütün Amerikan tarihini irdelemek çalışmanın kapsamını aşan bir çaba olacaktır. Bunun yerine bahse konu sürekliliğin daha açık gözlemlenebildiği Soğuk Savaş dönemi tercih edilmiştir. İkinci olarak Amerikan diplomasi tarihinde -temelinde küresel bir mücadele yattığı için- Soğuk Savaş dönemi hem diplomatik alan hem de araçlar bakımından çeşitliliğin kolaylıkla gözlemlenebildiği bir dönemdir. Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın ideolojik yönü (Kramer, 1999), Amerikan diplomasisinin manevi motivasyonu olan mottoların ve Amerikan istisnacılığı söylemlerinin daha fazla kullanılmasını ve dolayısıyla bunların daha açık gözlemlenmesini mümkün kılmaktadır.

2. Soğuk Savaş Dönemine Kadar Amerikan Diplomasisinin Genel Eğilimleri: Ülkesel Birlik, Bölgesel ve Kıtasal Yayılım, Küresel Sıçrayışa Hazırlık

Başlangıçta Britanya İmparatorluğu'nun bir iç savaşı olarak başlayan mücadele Britanya ile sömürge yarışında olan Fransa, Hollanda ve İspanya'nın Amerikan kolonilerini desteklemesiyle ABD'nin bağımsızlığıyla neticelenmiştir. Öyle ki Britanya'ya karşı ayaklanan koloni halkının temel isteği yükü artan vergilerin hafifletilmesi ve koloni halkının kralın parlamentosunda daha fazla temsiliyet kazanmasıdır (Çetin, 2002; 90-91). Ancak Avrupa güç dengesinin o günlerdeki durumu hâlihazırda uzun süredir Britanya ile mücadele halinde bu devletleri de sürece dâhil etmiştir (Erkan, 2010; 95). Bu çerçevede her ne kadar ABD coğrafi olarak Avrupa'dan uzak olsa da politik olarak Avrupa güç dengesinin mevcudiyetinden yararlanmışır. İşte bu durum ABD'nin daha bağımsızlığını kazanmadan diplomatik hassasiyet ve manevrayla tanıştığının göstergesidir.

Bakıldığında Britanya sömürgesi olma durumu ABD'nin genişlemesini kolaylaştıran birtakım unsurların ABD'ye miras olarak kalmasını da sağlamıştır. Buna göre, Amerikan kolonilerinin tüccarları Britanya sömürgesiyle Britanya'nın denizlerdeki hâkimiyetinden yararlanmışlar ve Britanya bayrağının asılı olduğu gemileriyle dünyanın diğer bölgelerinde güvenli bir şekilde ticaret yapma imkânı bulmuşlardır. Bununla birlikte, temelde Avrupa halkı olan Amerikalıların Avrupa'dan politik olarak da uzak durmak istemeleri Avrupa'dan farklı bir yönetim tarzı benimsemelerini gerektirmiş ve bu minvalde ABD'nin kurucu babaları gücün tek bir erkte toplanmasını engelleyen bir sistem benimsemişlerdir. Başka bir anlatımla dinsel ve politik baskı gibi sebeplerden dolayı Kuzey Amerika'ya göç eden insanlar zulmüne maruz kaldıkları Avrupa sisteminden ayrıksı bir yönetim modelini hayata geçirmişlerdir. Bu durumun günümüzdeki yansıması ise başkanlık sistemi ile yönetilen ABD'nin demokrasinin beşiği olduğu sloganını kolaylaştırmasıdır (Yaman, 2014; 84-85). Yine Amerika'nın Britanya sömürgesi olduğu ve Amerikalıların temelde Avrupalı oldukları göz önüne alınırsa Amerikalıların diplomasi faaliyetini ilk olarak Britanya'dan öğrenmeleri onlar için bir şanstır. Zira Britanya diplomasisi günümüzde bile estetik ve ince elenip sık dokunulan bir faaliyet olarak nitelendirilmektedir (Neumann, 2001).

ABD'nin Avrupa'dan ayrıksı olma arzusunun bir diğer sonucu da Amerikan istisnacılığının benimsenmesine yol açmasıdır. Prütten ahlak ile de yakından alakalı olan bu durum çerçevesinde Amerikan halkı, Avrupa'da yaşadığı dinsel baskıdan kaçmış olmanın verdiği motivasyonla ABD'yi özgürlükler ülkesi olarak betimlemiştir. Yine ABD'yi Tanrı'nın seçtiği bir devlet olarak görmek, onu insanlığın üzerinde bir güneş olarak tasvir etmek gibi sloganlar da böylesi bir tarihi-zihinsel kodun ürünüdür (Leffler, 2003; 1050). Bu durumun Amerikan diplomasisi açısından önemi ise ABD'nin bu sloganları diplomasisinin değişmeyen mottoları olarak bugünlere kadar sürekli olarak kullanmasıdır. Öyle ki ister Demokrat ister Cumhuriyetçi olsun bütün Amerikan Başkanları söylemlerinde Amerikan istisnacılığına atıf yaparak sözlerini "Tanrı Amerika'yı korusun" şeklinde bitirmektedirler (Türkmen, 2005; 157).

Bağımsızlığını kazandıktan sonra ABD diplomasisinin temel gayesi devrimin yarattığı devletin ve devrimin kazanımlarının korunmasıdır. Bu çerçevede Amerikan diplomasi kadroları kendilerine birtakım temel amaçlar seçmişlerdir: ABD içerisinde bütünlüğü korumak, Amerika kıtası içerisinde genişlemek, bu genişlemeyi sağlarken sömürgeci zihniyeti evrensel insanlık değerlerinin ardına gizlemek ve tüm bunlar olurken de Avrupalı devletlerini Amerika kıtasından uzak tutmak (Sümer, 2008; 122-126). İlk amaca göre iç savaştan sonra Amerika'nın bütünlüğünü Avrupalı güçlerin bozmayacağı şekilde korumak Amerikalı yöneticilerin temel gayesi olmuştur. Zira böylesi bir durumun tehlikesi Amerikan iç savaşına özellikle Britanya'nın müdahil olmasıyla kendisini göstermiştir (Foreman, 2011). Dolayısıyla ABD içerisinde iktisadi, toplumsal ve zihinsel birlikteliği tesis etmek bu dönemde Amerikan karar alıcılar için büyük önem arz etmiştir ve Amerikan diplomasisinin manevi güdüleyicileri olan Amerikan istisnacılığına dair sloganlar bu çerçevede araçsallaştırılmıştır.

İkinci ve üçüncü olarak Amerikan diplomasisi kıtasal genişlemeyi ve bu genişlemeyi sağlarken de sömürgeci olarak nitelendirilmemeyi amaç edinmiştir. Bu çerçevede genişlemenin araçları genelde savaş, işgal ve satın alma iken tüm bunların meşruiyet zeminini hazırlamak için ABD istisnacılığına dair söylemler gerek ülke içinde gerekse de ülke dışında kullanılmıştır (Çakmak, 2013; 93-381). Öyle ki ABD'ye katılan topraklar özgürlük imparatorluğunun kutsal elinin uzandığı yeni yerler olarak karşılanmış ve ABD'li yöneticiler ülkelerini embriyo halinde imparatorluk olarak nitelendirmişlerdir. Yine Amerika'nın bir imparatorluk olduğu ve fakat Avrupa'daki imparatorluklardan farklı olarak sömürge amacı gütmek yerine evrensel-ulvi değerleri temsil ettiği vurgusu da bu döneme ve bu amaca aittir. Nihayetinde 1810-1870 arası dönemde ABD 6 bölgede 71 askerî harekâta bulunmuş ve 60 yıl içinde 2,3 milyon mil kare araziye ele geçirmiştir (Toman ve Akman, 2014; 302). ABD'nin erken dönem genişlemesine damga vuran bu durum ABD'nin sömürsüz sömürücü olarak nitelendirilmesinin de önünü açmıştır.

ABD bölgesel yayılımını bu şekilde sürdürürken Avrupalı devletleri Amerika kıtasından uzak tutmak ise ABD diplomasisinin bir diğer temel amacıdır. 2 Aralık 1823 tarihli Monroe Doktrini ile vücut bulan bu amaç çerçevesinde ABD Avrupalı devletlere kendisinin Avrupa'nın işlerine karışmayacağını buna mukabil Avrupalı devletlerin de Amerika kıtasının işlerinden uzak durmaları gerektiğini deklare etmiştir (Gilderhus, 2006; 6). Böylesi bir talepte ise ABD'nin kıtada azalan Portekiz ve İspanya etkisinden hareketle hâkimiyet alanını genişletmek istemesi yatmaktadır. Başka bir anlatımla ABD Monroe Doktrini ile Latin Amerika'yı

arka bahçesi olarak ilan etmiştir (Bingham, 2011; 17-30). Bu çerçevede ABD'nin başvurduğu yollardan birisi de Latin Amerika'da Avrupalı sömürgecilere yönelik başlayan bağımsızlık hareketlerini desteklemektir. Ancak uluslararası kamuoyunda ulvi olarak nitelendirilebilecek bu manevra ile amaçlanan, kıtadaki zamanı geçmiş sömürgecileri sömürge halklarıyla birlikte kovup yerine yenisini yani kendininkini tesis etmektir. Bu manevranın bir diğer eşini de I. Dünya Savaşı sonrasında *self-determination* ilkesini öne süren ve fakat kıtasında askeri müdahalelere girişmeye devam eden idealist Woodrow Wilson'da görmek mümkündür (Gerger, 2004; 139-198).

ABD diplomasi tarihinde dönüm noktası olarak nitelendirilen bir diğer gelişme de 1898 tarihinde İspanya ile yapılan savaştır. Bu çerçevede ABD İspanya'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Küba'nın yanında olduğu izlemi devasa bir medya propagandasıyla hem iç hem de dış kamuoyuna duyurmuştur. Nihayetinde Havana'ya demirlenmiş olan *USS Maine* adlı geminin 14 Şubat 1898 tarihinde İspanya tarafından batırıldığı iddiasıyla İspanya'ya savaş açan ABD savaştan muzaffer bir şekilde ayrılarak yayılım arzusunu perçinlemiştir (Offner, 1998; 19-23). Dolayısıyla ABD nezdindeki bu zafer gelişen askeri güç ile birlikte yoğun bir şekilde kullanılan kamu diplomasisinin de bir ürünüdür. Bununla birlikte 1898 tarihinde ABD'nin savaşa giriş argümanı da ABD diplomasisinin ana hatlarına sinecek ve Amerikan diplomasisi bundan sonraki her felaketi veya bazı iddialara göre kurgulanmış felaketleri kamu diplomasisi araçlarıyla birlikte küresel askeri müdahaleleri için kullanacaktır. *Lusitania* gemisinin batırılması (7 Mayıs 1915) ve ABD'nin I. Dünya Savaşı'na girmesi, Pearl Harbor saldırısı (7 Aralık 1941) ve ABD'nin II. Dünya Savaşı'na girmesi, *Maddox* gemisinin batırılması (5 Şubat 1965) ve ABD'nin Vietnam Savaşı'na dâhil olması, 11 Eylül 2001 saldırıları ve ABD'nin Afganistan ve Irak müdahaleleri bu kapsamda değerlendirilebilir.

Bu dönemde ABD'nin iktisadi diplomasisine bakıldığında ise askeri ve siyasal nüfuzdan daha hızlı bir ilerleme görülmektedir. Vurgulandığı üzere Britanya sömürgesiyken denizlerdeki güvenli ticaretten yararlanan ABD, bağımsızlık sonrasında denizlerin serbestisi ilkesini diplomatik alanda ön planda tutmuştur (Meray, 1955; 94-95). Yine bu dönemde ABD Panama Kanalı'nı (3 Ağustos 1914) inşa ederek jeopolitik bir hamlede bulunmuştur (Akçadağ, 2015; 1). Yine Çin'e yönelik açık kapı politikasının korunması gibi özellikle Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin ekonomik çıkarlarının korunması Amerikan diplomasisi için büyük önem arz etmiştir. Öyle ki 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'na ABD'nin diplomatik olarak müdahilliği Japonya tarafından iktisadi çıkarlarının tehlikeye girdiği düşüncesiyledir. Bu çerçevede ABD'nin özellikle üzerinde durduğu açık kapı politikası küresel mücadeleye sonradan katılmasıyla yakından ilintilidir. Zira ABD Avrupalı sömürgecilerin örneğin Çin üzerinde elde ettiği iktisadi ayrıcalıklardan yararlanmak istemiş ve bu çıkarlara ulaşılmasında Avrupalı güçlerden birinin ayrıcalıklı bir konuma gelmemesi için çaba göstermiştir (Akçay ve Akbal, 2013; 11).

Bu meyanda Amerikan tarihi açısından bakıldığında diplomasi nezdinde öncelik kazanan açık kapı politikası ve serbest ticaretin evrenselleştirilmesi tavrı bir istisnadan ziyade genel bir temayüldür. Öyle ki ABD'nin erken dönemde Çin'e yönelik olan bu tavrını I. Dünya Savaşı akabinde yeni bir düzen inşa etme gayreti içerisinde olan Woodrow Wilson'un meşhur 14 ilkesinde (8 Ocak 1918) görmek mümkündür. Bu çerçevede Wilson'un serbest ticareti öncesinin bir nedeni hâlihazırda sömürgeler ile sömürgeciler arasında yerleşikleşen ticari ilişkileri kırarak pastadan ABD'ye pay kapmaktır. Başka bir anlatımla ABD dünya sahnesine çıktığında yer küre sömürgeciler arasında çoktan paylaşılmıştır ve dolayısıyla ABD'nin ticaret yaparak kazanım elde etmesi sömürgecilerin engeline takılmaktadır. Buna mukabil Wilson tarafından ilkeselleştirilen serbest ticaret ise ABD'nin engellere takılmadan çok sayıda devlet ile ticaret yapmasını sağlayacaktır. Wilson nezdinde ikinci sebep ise tedricen büyüyen ve fakat devletlerin ulusal gümrük duvarlarına çarpan Amerikan ekonomisinin serbestlik ilkesi ile gerekli yayılımını küresel mecrada sürdürebilmesidir.

İnsanlık tarihinin o güne kadar gördüğü en kanlı savaş olan I. Dünya Savaşı'ndan başlangıçta uzak kalmayı tercih eden ABD bu dönemde hem savaşa olan coğrafi uzaklığından hem de savaş dışı kalmanın iktisadi kazanımlarından yararlanmıştır (Rockoff, 2005). Bu noktada ABD'nin savaş dışı kalma durumu Amerikan kamuoyunun baskısı hasebiyledir ve Woodrow Wilson başkanlık seçimlerini ABD'nin savaş dışı kalacağı sözünü vererek kazanmıştır (Küntay, 2014; 80-83). Ancak İtilaf Devletleri'ne silah ticareti yapan Amerikan menşeli gemilerin Almanya tarafından batırılması (Kasalak, 2014; 116) ve tarihe Zimmermann

Telgrafı (16 Ocak 1917) olarak geçen ve savaşın ABD'nin Monroe Doktrini ile arka bahçesi olarak ilan ettiği Amerika kıtasına taşınacağı endişesini ABD'li karar alıcılar nezdinde yaratan belge (Gathen, 2007), ABD'nin savaş dışı konumuna son vermiştir. Bu noktadan sonra ABD Başkanı Wilson ABD'nin savaşa girme sebebini dünyaya barışın getirilmesi olarak sunmuştur (Armaoğlu, 2012; 173-175).

Savaş sonrası dönemde küresel düzenin inşasında yer almak isteyen Wilson'un bu arzusu Amerikan Kongresi'nin engeline takılmış ve ABD II. Dünya Savaşı'na kadar izolasyonist bir yaklaşım sergilemiştir (Knutsen, 2006; 273). Ancak böylesi bir sav Amerikan diplomasinin II. Dünya Savaşı'na kadar bütün küresel meselelerden kendisini tecrit ettiği anlamına gelmemektedir. Zira ABD bu dönemde Wilson'un açık diplomasi, uluslararası hukuk, self-determination, denizlerde ticaret serbestliği, kolektif güvenlik anlayışına dayalı bir uluslararası örgütün tesis edilmesi gibi ilkesel yaklaşımlarıyla (Baker ve Dodd, 1927; 158-162) uluslararası sistemi şekillendirmeye çalışmıştır (Gürbüz, 2002; 90). Bununla birlikte ABD 6 Şubat 1922 tarihli Washington (Şeyşane, 2013; 26) ve 21 Nisan 1930 tarihli Londra Deniz Silahsızlanma Konferansları vasıtasıyla Asya-Pasifik'te etkinliği artan Japonya'nın deniz gücünü kısmen de olsa azaltmış (Levent, 2009; 31-41) ve 27 Ağustos 1928 tarihli Briand-Kellogg Paketi çerçevesinde savaşı hukuk dışı bir yol olarak kabul ederek Fransa'nın bu dönemde Almanya merkezli yaşadığı tedirginliği azaltmaya çalışmıştır (Çalış ve Özlük, 2007; 233). Yine bu dönemde ABD Bolşevik Devrimi'nin askeri gücü olan Kızıl Ordu'nun karşısına Avrupalı devletlerce desteklenerek çıkarılan Beyaz Ordu'ya asker göndererek küresel gelişmelere bigâne kalmadığını göstermiştir (Bekcan, 2013; 93).

I. Dünya Savaşı ve akabinde tesis edilen antlaşmalarla sağlanması umulan barışın revizyonist devletlerin yeni düzen arayışları ile bozulması (Dilek, 2013; 162) dünyayı bir kere daha yıkımın eşiğine getirirken ABD yine savaş dışı bir konumda kalmayı tercih etmiştir (Restad, 2010; 8). Öyle ki o dönemde Senatör olan Truman ABD'nin savaş dışı konumunu tasvir ederken 1941 tarihli Almanya-Sovyet Rusya savaşına atıfla hangi tarafın ölümlerinin sayısı daha fazla olursa diğer tarafa yardım etme düşüncesini açıklamıştır (Whitman, 2010). Yine bu dönemde ABD müttefik devletlere Ödünç Verme ve Kiralama Yasası çerçevesinde askeri mühimmat yardımında bulunmuştur (Harrison, 1993; 1-2). Ancak ABD tarihindeki önemli gelişmelerden biri olan Pearl Harbor saldırısı ile ABD'nin savaş dışı durumu sona ermiş ve ABD II. Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur (Morgenstern, 1953; 315-407).

Özetle küresel sıçrayışa hazırlık dönemindeki Amerikan diplomasisi irdelendiğinde bazı karakteristik özellikleri sıralamak mümkündür. İlk olarak bu dönemin Amerikan diplomasisi nezdinde ülkesel bütünlüğü tesis ederek bölgesel ve kıtasal yayılımı gerçekleştirmek ve fakat tüm bu süreçte Avrupalı devletleri Amerika kıtasından uzak tutmak temel amaç olmuştur. İkinci olarak Amerikan istisnacılığına dair mottolar gerek ülkenin birliğinin tesis edilmesinde gerekse de kamu diplomasisi yardımıyla kıtasal yayılım noktasında yoğun bir şekilde araçsallaştırılmıştır. Üçüncü olarak Amerikan diplomasininin ekonomi ayağında serbest ticareti kurumsallaştırmak ve dolayısıyla Amerikan iktisadi yayılımını kolaylaştırmak ön planda tutulmuştur.

3. Soğuk Savaş Dönemi Amerikan Diplomasisi: Küresel Rekabet Amacıyla Çeşitlendirilen Diplomatik Alan ve Araçlar ile Yoğunlaşan Amerikan İstisnacılığı Mottoları

İlkinden daha şiddetli bir şekilde Avrupa'yı dünyanın güç merkezi olmaktan çıkararak II. Dünya Savaşı, bunun bir sonucu olarak uluslararası sistem düzeyinde de sonuçlar doğurmuştur. Buna göre, dünyanın yeni güç merkezleri ABD ve S.S.C.B.'ye kaymış ve diğer devletler bu iki güç etrafında kümelenmeye başlamıştır. Bununla birlikte ideoloji daha önce hiç olmadığı kadar uluslararası sistemin yapısını tanımlayan bir unsur olagelmıştır. Yine bu dönem Avrupa merkeziliğin sarsılmasıyla beraber sömürgelerin tasfiyesinin başladığı ve bu yeni devletlerin de ABD-SSCB küresel mücadelesine konu olduğu bir dönemdir. Belki de tüm bu sıralananlardan daha belirleyici olarak Soğuk Savaş, temelinde nükleer silahlanma yatan dehşet/terör/M.A.D.†† dengesi ile uluslararası kamuoyuna küresel bir felaket korkusunu yaşatmıştır (Kolasi, 2013; 152-155).

†† Mutually Assured Destruction: "Karşılıklı Kesin İmha" olarak tercüme edilebilecek olan bu denge ABD ve S.S.C.B.'nin nükleer saldırı temelinde ikinci vuruş kapasitesine sahip olmalarını ifade etmektedir. Zaten Soğuk Savaş sıcak savaşa dönüşmekten alıkoyan da bu dentedir. Zira bu dengeye göre taraflarından biri diğerini nükleer silahlarla vursa bile vurulan taraf toparlanıp karşı nükleer saldırıda bulunabilecek kapasitededir. Dolayısıyla "ilk saldıran kazanır" kültürünün geçerli olmadığı bu durumda taraflar sıcak bir nükleer savaştan uzak durmuşlardır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse M.A.D. dengesi olmasaydı herhangi bir tarafın

Ancak II. Dünya Savaşı ve akabinde ortaya çıkan yeni düzen Amerikan diplomasisi nezdinde devletlerinin yayılmacılığı için yeni fırsatları da beraberinde getirmiştir (Ikenberry, 2004; 365). Avrupa her savaşa tutuştuğunda savaşa katılıp ardından kıtasına çekilmeyi artık mantıklı bulmayan ABD'li karar alıcılar bu noktada halktan da destek almışlardır. Böylesi bir desteğin ise temellerini henüz II. Dünya Savaşı sona ermeden kamuoyuna pompalanmaya başlanan Sovyet paranoyasında aramak gerekmektedir. Öyle ki Başkan Truman S.S.C.B.'yi dönemin Nazi İmparatorluğu olarak bile betimlemiştir (Gaddis, 1987; 36). Dolayısıyla Soğuk Savaş dönemi ABD'nin küresel mücadeleye giriştiği bir dönem olması hasebiyle Amerikan diplomasisinin süreklilik arz eden yönelimlerini incelemek bakımından oldukça elverişlidir. Zira bu dönemde ABD söz konusu olan küresel hâkimiyet olduğu için diplomatik manevralarının, araçlarının ve kurumlarının çeşitliliğini arttırmıştır. Yine bu dönem yoğun ideolojik mücadeleyi beraberinde getirdiği için Amerikan diplomasisinin manevi motivasyonları sıklıkla vurgulanmıştır. Özetle Soğuk Savaş dönemi Amerikan diplomasisinin değişimin değişmezliği ve temel mottoları bakımından süreklilik arz ettiği bir dönemdir.

II. Dünya Savaşı'nın Asya-Pasifik ayağını sonlandırmak için ABD tarafından 6 ve 9 Ağustos 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları Soğuk Savaş'ın nasıl bir dönem olacağını göstermiştir. Temelde ABD tarafından Japonya'ya yapılacak bir harekâta askeri kaybı minimize etmek amacıyla atıldığı söylenen bombalar, aslında Amerikan zorlayıcı diplomasisinin bir neticesidir. Dolayısıyla atılan bombalarla verilmek istenen mesaj ABD'nin küresel askeri üstünlüğü iken mesajın muhatabı ise S.S.C.B.'dir (Özgür, 2006; 7). Bombaları zorlayıcı diplomasinin bir neticesi haline getiren ise Amerikan nükleer çağını başlatan Manhattan Projesi kapsamında New Mexico Çölü'nde yapılan ilk denemenin Yalta Konferansı (4 Şubat 1945-11 Şubat 1945) esnasında Başkan Truman'a iletilmesi ve Truman'ın da bunu Stalin'in duyduğundan emin olmasıdır (Gaddis, 2008; 31-33). Ancak bu diplomatik manevra ters tepmiş ve S.S.C.B. zaten başlattığı nükleer silahlanma programını hızlandırmıştır (Denk, 2011; 98-107).

II. Dünya Savaşı'nın sonlarında dizayn edilen Bretton Woods sistemi de (Temmuz 1944) Soğuk Savaş dönemi Amerikan diplomasisinin ekonomik ayağının genel hatlarını çizmiştir. Bu sistemle ortaya çıkan ve Bretton Woods ikizleri olarak nitelendirilen Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) ABD'nin kuruluşundan beri benimsediği iktisadi eğilimin küresel alanda yayılmak istenmesinin ürünleridir. Bu sistemin belki de en önemli getirisi ise diğer devletlerin döviz kurları Amerikan dolarına sabitlenmesidir (Broz ve Frieden, 2001; 320). Bu çerçevede ABD'nin yaptığı ilginç diplomatik manevra ise küresel kapitalizmi kendisine hedef seçtiğini söyleyen S.S.C.B. ve uydu devletleri de bu sisteme dâhil olmaya davet etmesidir. Ancak S.S.C.B.'nin verdiği cevap olumsuz olmuş ve G. F. Kennan'ın S.S.C.B.'nin bu teklifi niye reddettiği üzerine kaleme aldığı uzun telgraf (1946) ABD'nin Soğuk Savaş boyunca takip edeceği çevreleme politikasının temelini oluşturmuştur (Wright, 1976; 1). Bu noktada ABD; S.S.C.B. ve uydularını yeni ekonomik sisteme davet ederek, Amerikan diplomasinin ekonomik kazanımlardan yararlanmak istemesi muhtemel bazı uydu devletlerle S.S.C.B. arasında ihtilaf yaratmak amacındadır ve bu durum S.S.C.B.'yi de kendi iktisadi modelini kurmaya sevk etmiştir (Trachtenberg, 2005; 135-140). Bu iktisadi modelin adı ise 25 Ocak 1949'da kurulan COMECON'dur.

Ancak ABD'nin Marshall yardımları (5 Haziran 1947) ve Bretton Woods sistemi ile elde ettiği kazanımlardan belki de en önemlisi Avrupa'yı iktisadi olarak kendisine yakınlaştırmakla beraber, olası bir Sovyet saldırısında sığınma tahtası olarak kullanılabilir olan ve fakat hiçbir Avrupalı devlet tarafından tek başına savunulamayacak olan Avrupa'nın bütünleşmesidir (Woods, 1997). Dolayısıyla ABD iktisadi alanda yaptığı diplomatik atılım ile müttefiklerini kendisine yakınlaştırmış ve yeri geldiğinde bu kurumları, bu devletleri istediği ekonomi politikasına sevk etmek için kullanmıştır. Örneğin Soğuk Savaş döneminin başında Türkiye'ye verilen hibeler kesildikten sonra ABD Türkiye'yi IMF'den kredi almaya sevk etmiş ve IMF de temelinde ABD'nin iktisadi eğilimlerini yansıtan *stand-by* antlaşmalarını Türkiye'ye dayatmıştır. Bununla birlikte 1970'li yıllarda haşhaş ekimi ve Kıbrıs Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974) hasebiyle ABD'den istediği kredileri alamayan Türkiye diğer müttefiklerinin kapısını çalmış fakat aldığı cevap önce IMF'in Türkiye'ye öğütlediği iktisadi programın uygulanması gerektiği olmuştur (Erdinç, 2007; 7). Türkiye

diğerini nükleer silahlarla vurarak yok etmesi durumu belki de yaşanacaktı. İşte bu yüzden ironik bir şekilde M.A.D. kısaltmasının Türkçe karşılığı delidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. John Lewis Gaddis, *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek, Çev.* Dilek Cenkçiler, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008.

özelinde verilen bu örneği özellikle Latin Amerika ülkeleri gibi gelişmekte olan devletler ve IMF arasındaki zorlayıcı ekonomik ilişkilerde de görmek mümkündür (Eliasson, 2014; 3). Dolayısıyla temelinde ekonomik diplomasiyi barındıran Bretton Woods sistemi bazı durumlarda zorlayıcı diplomasiinin bir unsuru haline dönüşmüştür.

Yine ABD'nin öncülük ettiği Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) (4 Nisan 1949), Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO) (8 Eylül 1954), Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) (24 Şubat 1955) gibi askeri ittifaklar Amerikan diplomasiinin bu dönemde kullandığı hem zorlayıcı hem de ödüllendirici unsurlarından bir tanesidir. Buna göre ABD kurulan bu ittifaklara, kendisine katılanları nükleer şemsiyesinden yararlandırma işlevini isnat etmiştir. Bu çerçevede örgüte katılan devletler hem korku duydukları Sovyet nükleer tehdidi karşısında bir güvence elde etmişler hem de ordularının modernizasyonunun ABD tarafından sağlanmasına kavuşmuşlardır (Oğuzlu, 2012; 9). Bununla birlikte bahse konu askeri ittifaklar Amerikan diplomasiisi tarafından ödül olarak kullanıldıkları gibi sistem dışına çıkmaya çalışan müttefikleri cezalandırmak için de kullanılmışlardır. Bu çerçevede Kıbrıs'a askeri bir müdahalenin eşliğinde olan Türkiye'ye verilen ve olası bir müdahale durumunda Türkiye'nin ABD tarafından verilen silahları kullanamayacağını ve yine olası bir Sovyet tehdidi durumunda Türkiye'nin NATO tarafından korunamayabileceğini salık veren Johnson Mektubu'nu (5 Haziran 1964) örnek vermek mümkündür (Gülen, 2012; 410). Yine Türkiye özelinde verilen bu örneği NATO üyesi olan devletler ile ABD'nin etkin olduğu NATO arasındaki ilişkiler için genellemek mümkündür (Gürkaynak, 2005; 8-10). Bu duruma, örgütlere üye olan devletlerin ordularının modernizasyonunun ABD tarafından yapılması ve fakat bakım ve yenileme durumlarında yedek parçaların yalnızca ABD'den temin edilebilmesi de eklenince (Aslan, 2014; 47) bahse konu askeri örgütlerin Amerikan diplomasiinin ödüllendirme, cezalandırma ve iktisadi kazanım elde etme amaçlarının hepsine birden hizmet ettikleri görülmektedir.

Soğuk Savaş döneminde ABD'nin kurulmalarına öncülük ettiği uluslararası kurumlar da ABD yayılmasının ve dolayısıyla Amerikan diplomasiinin temel araçlarından biri haline gelmişlerdir. Zira Cox'un da belirttiği gibi küresel hâkimiyet devlet gibi devlet dışı aktörle de tesis edilmektedir (Cox, 1981; 140-145). Bu çerçevede ABD yeni kurulan uluslararası politik sistemi Birleşmiş Milletler (BM) (24 Ekim 1945), iktisadi sistemi Bretton Woods ikizleri ile ve askeri sistemi ise SSCB'yi çevrelemek amacıyla oluşturduğu NATO, SEATO ve CENTO gibi örgütlerle meşrulaştırmıştır (Webber, 2004; 180-182). Zira bu örgütlerde ABD'nin kararları baskınken örgütlere üye olan devletler küresel meselelerde karar alma aşamasına dâhil olmanın verdiği motivasyonla sistemin devamlılığını sağlamaktadırlar. Yine bu örgütlerin bir diğer önemli işlevi de ABD'nin küresel konumunun maliyetinin müttefiklerce paylaşılmasını sağlamasıdır. Nihayet bu kurumlar çerçevesinde oluşan devletlerarası davranış kalıpları da devletleri yeni sistemin içinde tutmaya çalışmaktadır. Örneğin NATO'nun amacı Almanya'yı aşağıda, Sovyetleri dışarıda ve ABD'yi içeride tutmak olarak formüle edilmiştir (Kuloğlu, 2009; 53).

Soğuk Savaş döneminde Amerikan diplomasiinin dayandığı bir diğer temel unsur da güç kullanma tehdidine dayanan zorlayıcı diplomasiidir. Ancak ABD özellikle nükleer gücünü önceleyen zorlayıcı diplomasiisini SSCB henüz bu silahlara sahip değilken açık şekilde kullanmış, SSCB tarafından nükleer denge sağlanınca da örneğin konvansiyonel güç kullanma tehdidine dayanan zorlayıcı diplomasiisini uygulamıştır. SSCB nükleer silah testini yapana kadar NATO tarafından deklare edilen kitlesel karşıtlık doktrini (1957) bunun bir örneğidir. Buna göre ABD NATO ittifakı çerçevesinde olası bir saldırı durumunda nükleer silahlar da dâhil olmak üzere bütün askeri unsurlarını devreye sokacağını deklare etmiştir. Ancak SSCB'nin de nükleer güce kavuşmasıyla NATO bu sefer yapılan saldırının mahiyetine göre değişen karşılık vermeyi ifade eden esnek karşılık doktrini (1967) benimsemiştir (Sander, 2012; 335-343). Bununla birlikte ABD'nin 1962 tarihli Küba Füze Krizi esnasında Küba'ya askeri müdahale dâhil tüm seçenekleri gözden geçirmesi Amerikan zorlayıcı diplomasiinin bir diğer önemli örneğidir (Allison, 1999).

ABD'nin diplomatik kurumlarını Soğuk Savaş konseptine göre geliştirmesi ve anayasal olarak diplomasi sürecinden dışlanmış bazı devlet birimlerini diplomasi noktasında araçsallaştırması da Soğuk Savaş döneminde tanık olunan bir fenomendir. Bu çerçevede ABD küresel hâkimiyet alanının genişlemesine paralel olarak diplomasi kadrolarının sayısını arttırmıştır. Bununla birlikte spesifik bölgelere ve devletlere yönelik kurulan diplomasi masaları ve diplomasiyi yönlendirmesi beklenen düşünce kuruluşları da bu dönemin bir ürünüdür. Bu çerçevede örneğin bizatihi Amerikan hükümetinin fonlarıyla desteklenen ve her

biri spesifik bölgelere yönelik *Asia Society, East-West Institute, French Institute of International Relations, Inter-American Dialogue, Middle East Media Research Institute, Pacific Council on International Policy* ve *Washington Institute for Near East Policy* gibi düşünce kuruluşları araçsallaştırılmıştır. Diploması dışı kurumlardan olup da özellikle zorlayıcı diplomasiye dâhil edilen devlet birimlerine verilebilecek en iyi örnek CIA'dir. Pearl Harbor saldırısından sonra Amerikan istihbarat ve güvenlik ağının değişimine paralel olarak özerkliği giderek artan ve anayasal sorumluluğu giderek azalan CIA, yabancı devletlerde kontrgerilla birimlerinin eğitilmesine dâhil olmuş ve istenmeyen yönetimlerin halk ve ordu tarafından devrilmesi noktasında güdüleyici ve organize edici bir işlev üstlenmiştir (Copeland, 1995). Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO ülkelerinde patlak veren *Gladio* skandalları bu yaklaşımın kanıtı olarak sunulmaktadır (Ganser, 2005).

Amerikan diplomasisinde Soğuk Savaşa bağlı olarak görülen bir diğer değişiklik de özellikle karar alma sürecine dairdir. Öyle ki ABD küresel hâkimiyetin beraberinde getirdiği küresel bilgi akışını tek yanlı ve yanlış olarak değerlendirmekten çekinmiş diplomatik manevra öncesinde geniş ölçekli karar verme grupları oluşturmuştur. Karar alma gruplarının öne çıkan özelliği ise nicelik bakımından kalabalık olmaları değil pozitif grup olmalarıdır. Pozitif gruplarda karar alıcı ve onun düşüncesine muhalif veya destekleyen ayrımı yapılmadan meseleden sorumlu herkes sürece dâhil edilmektedir (Doğan, 2012; 95-97). Böylesi bir açılımın örneklerinden birisi Küba Füze Krizi esnasındaki karar alma sürecinde yaşanmıştır. Zira süreç içerisinde Küba'ya deniz ablukası, askeri çıkartma, hava bombardımanı, SSCB ile diplomatik görüşme, Küba'ya ekonomik ambargo gibi zorlayıcı ve ekonomik diplomasinin seçenekleri tartışılmış ve nihai karar bu şekilde verilmiştir (Allison, 1999).

Bu dönemde ABD'nin yaptığı iki önemli diplomatik manevra ise ABD'nin karşı blokun çatlaklarından yararlanarak ve özellikle iktisadi diplomasisini ön plana çıkararak kazanımda bulunduğunu göstermektedir. Bunlardan ilki II. Dünya Savaşı esnasında Sovyet orduları sayesinde Nazi işgalinden kurtulmayan ve böylece diğer komünist devletlere göre SSCB karşısında daha özerk politikalar izleyebilen Yugoslavya (İşyar, 2005; 75-80) ve ABD arasında tesis edilen ilişkilerdir. İncelikli diplomatik manevranın ikinci örneği ise SSCB'de Stalin kültürünün yıkılmaya başlamasının ardından kendisini komünizmin asıl temsilcisi olarak gören Çin ile ABD'nin diplomatik yakınlaşmasıdır (Friedberg, 2005; 44). ABD her iki süreçte de blok içi çekişmeleri takip ederek adımını atmış ve başta kendi bloku olmak üzere tüm dünyayı şaşkınlığa uğratmıştır.

Çalışmanın buraya kadar olan bölümünde de gözlemlendiği üzere Amerikan diplomasi tarihinde sürekliliğin ilk sac ayağına karşılık gelen değişen uluslararası siyaset pratiği karşısında diplomatik alan ve araçların çeşitlendirilmesi durumu ABD'nin açık bir şekilde küresel hakimiyet mücadelesine giriştiği Soğuk Savaş döneminde daha yoğun olarak kendisini göstermiştir. Aynı tespit Amerikan diplomasisindeki sürekliliğin ikinci sac ayağı olan Amerikan istisnacılığına başvurmak noktasında da geçerlidir. Yani ABD'nin kuruluş, bölgesel ve kıtasal yayılım aşamalarında sıklıkla başvurulmuş Amerikan istisnacılığı mottolarını Soğuk Savaş döneminde daha yoğun ve daha ideolojik yüklü olarak görmek mümkündür. Sıralamak gerekirse ilk olarak ve daha önce de vurgulandığı üzere ABD liderlik ettiği Batı Bloku'nu özgürlük, demokrasi ve I. Dünya olarak lanse ederken S.S.C.B. ve uydu devletlerini II. Dünya, Doğu Bloku ve otoriteriyenizm olarak nitelendirmiştir (Schneider, 2005; 151-155). Böylesi bir tasnifin ise ABD'nin bizatihi kendisini, toplumunu, tarihini, kültürünü kısacası yaşam tarzını istisnai bir yere konumlandırarak yani Amerikan istisnacılığına atıf yaparak gerçekleştirildiği açıktır. Zira I. Dünyaya kıyasla II. Dünya, Batı'ya kıyasla Doğu, özgür dünyaya kıyasla otoriter dünya, kapitalizme kıyasla komünizm ve Tanrı'nın imparatorluğuna nazaran Ateizm kavramları pejoratif çağrışımlara sahiptir.

İkinci olarak Soğuk Savaş'ın aynı zamanda iki farklı yaşam biçiminin mücadelesi olduğu göz önüne alınırsa bu noktada da Amerikan istisnacılığı yaklaşımının somut nüvelerini görmek mümkündür. Bu çerçevede genelde Almanya'nın özelde ise Berlin'in bölünmüşlüğü bu duruma iyi bir örnektir. Zira II. Dünya Savaşı'nın Avrupa ayağının sona ermesiyle birlikte (8-9 Mayıs 1945) Almanya ve Berlin önce ABD, S.S.C.B., Fransa ve Britanya arasında dörde bölünmüş ilerleyen dönemde ABD, Fransa ve Britanya işgal bölgelerinin birleştirilmesiyle Almanya ve Berlin ABD ve S.S.C.B. arasında ikiye bölünmüştür. Bu bölünmüşlük akabinde her iki blok da temsil ettikleri yaşam tarzının devlet yönetimi, para birimi, giyim, yiyecek, reklam ve film gibi unsurlarını işgal bölgelerine sunmuşlardır. Zaten Doğu Berlin halkının Batı Berlin halkına sunulan yaşam tarzına öykünmesi bu sebeple Batı Berlin'e Doğu Berlinlilerin kaçışına

sebebiyet vermiş ve S.S.C.B. de 13 Ağustos 1961'de tamamlanan Berlin Duvarı ile bu geçişi engellemeye çalışmıştır. Hatta Doğu Berlin halkının Berlin Duvarı'nı aşarak Batı Berlin'e geçmesi ve artık bu geçişi engellemek konusunda başarısız olduğunu anlayan S.S.C.B.'nin geçişler konusundaki denetimi serbest bırakması ve nihayet 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması işte bu sebeple Soğuk Savaş'ın sona erişinin sembolik görüntülerinden biri olmuştur (Judt, 2009; 188-190). Öz bir şekilde ifade etmek gerekirse ABD'nin öncülük ettiği istisnai yaşam tarzı Doğu Berlin'de tesis edilen ve S.S.C.B. tarafından inşa edilen yaşam tarzının altını oymuştur.

Amerikan istisnacılığının önemli uygulama araçlarından biri olan Amerikan kamu diplomasisinin temel hedeflerinden biri de Amerikan toplumunun kültürünü ve yaşam tarzını dünyada arzulanan bir örnek olarak sunmak olmuştur. Bu çerçevede ABD fırsatlar ve rüyalar ülkesi olarak nitelendirilmiş ve Amerikan sineması Amerikan tarzı yaşamı özenilecek unsurlarıyla sunmuştur (Snow, 2009; 9). Öyle ki Amerikan tarzı bireyciliğin yüceltildiği bu filmlerde ABD'nin yeterli potansiyele sahip herkes için rüya gibi bir hayatın yaşanabileceği bir ülke olduğu vurgulanarak, Amerikan tarzı giyim, yemek kültürü, müzik, eğitim ve sosyal ilişkiler gibi popüler kültür unsurları ön plana çıkarılmıştır. Bununla birlikte Amerikan sinemasının bu dönemde üstlendiği bir diğer işlev de ABD askeri gücünün zirvesini filmlerine konu etmesidir. Örneğin Soğuk Savaş döneminin seri filmi olan *Rambo* böylesi bir çabanın ürünüdür. Bahse konu filmin işlevi ise aynı temayı Sovyet bir askerin kahramanlıklarıyla işleyen Sovyet yapımı muadil filmin örneğin Türkiye'de hiç gösterime girmediği hatırlanırsa ortaya çıkacaktır (Shaw, 2014). Başka bir anlatımla Amerikan askeri gücünü abartılı bir şekilde işleyen *Rambo* gibi filmler Türkiye gibi Batı Bloku ülkelerinde gösterime girerken benzer temalı S.S.C.B. yapımı filmler Batı Bloku nezdinde varlık gösterememiştir.

Amerikan istisnacılığının ön palan çıkarıldığı benzer bir örneği Soğuk Savaş'ın da sonunun gelmesini sağlayan Yıldız Savaşları Projesinde ve bunu konu alan Amerikan yapımı filmlerde görmek mümkündür. Açmak gerekirse 1979 yılında S.S.C.B.'nin Afganistan'ı işgal etmesi iki süper güç arasındaki yumuşama dönemini sona erdirmiş ve Başkan Ronald Reagan S.S.C.B.'nin kıtalar arası balistik füzelerini uzaydan kontrol edilen lazer ışınları ile henüz Amerikan topraklarına ulaşmadan yok etmesi üzerine kurulu bir askeri tasarımı başlatmıştır (Podvig, 2017; 3-27). Yıldız Savaşları Projesi olarak da bilinen bu tasarının hem kitleler hem de S.S.C.B. nezdinde psikolojik olarak etki yaratması için ise ABD sinemasında uzay konulu filmlerin sayısında artış yaşanmıştır. Bu filmlerde ise örneğin uzaylıların ilk olarak dünya lideri sıfatıyla ABD başkanları ile muhatap olması, dünyanın uzaylılar tarafından istila edilmesi sonucu ortaya çıkan dünya direnişine ABD'nin öncülük etmesi, Amerikan askeri gücünün tüm dünyayı koruyabilecek düzeyde sunulması gibi ABD'yi bütün dünyayı temsil edecek düzeyde hâkim, güçlü ve istisnai kılan genel temalar işlenmiştir (Shaw, 2007). Hatta bu filmler ve yarattığı etki sayesinde S.S.C.B.'nin artık ABD ile rekabet edemeyecek düzeyde geri kaldığı algısı kitleler nezdinde güçlenmiş ve en azından psikolojik alanda Soğuk Savaş sona ermiştir. Özetle Amerikan istisnacılığını ön plana çıkaran Amerikan yapımı filmler umulan bütün etkiyi göstermiştir.

Yine bu dönemde Amerikan istisnacılığını önceleyen Amerikan kamu diplomasisinin bir örneğini ABD'nin sömürge karşıtı bağımsızlık hareketlerine verdiği destekte görmek mümkündür. Böylesi bir yaklaşım ise -ABD'nin kendisi sömürgecilğe karşı kurulan ilk devlet olunca- mücadele eden halkların ABD'ye sempati beslemelerini beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda bu durum ABD için kullanılan sömürsüz imparatorluk nitelendirmesinin de altını doldurmaktadır. Tüm bu motivasyonla ABD dekolonizasyon sürecinin hızlandığı II. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki bağımsızlık hareketlerini desteklemiş ve Wilsoncu self-determinasyon ilkesi üzerinde durmuştur (Sarı, 2012; 98). Bu çerçevede örneğin ABD Britanya'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veren Hindistan'a uluslararası düzeyde moral ve politik destek vermiştir (Gulati, 2003). Ancak halkların kendi kaderini tayin hakkına bu denli önem veren ABD örneğin 1973 yılında demokratik yollarla iktidara gelen Şili'li lider Salvador Allende'yi CIA operasyonu ile devirmiştir (Yılmaz, 2012; 7). Bununla birlikte ABD dünyanın diğer bölgelerinde söylemsel düzeyde halkların kader seçimine destek verirken Latin Amerika'da olası bir komünist yönetimini tolere etmeyeceğini deklare etmiştir. Bu çerçevede Küba, Fidel Castro ve Şili örnekleri ABD'nin ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına verdiği göstermelik desteğin Amerikan çıkarlarına bağlı olduğunu açığa çıkarmaktadır (Leogrande, 2015; 475-476).

Bununla birlikte ABD Amerikan istisnacılığı yaklaşımını kuramsal olarak da yerleşikleştirilmeye çalışmıştır. Bu kuramların Amerikan istisnacılığı ve ABD hükümetleri ile olan yakın ilişkisi ise bu kuramları temel çalışma alanı olarak belirleyen düşünce kuruluşlarının ve üniversitelerin Amerikan hükümeti fonlarıyla desteklenmesinde açığa çıkmaktadır (Hoffman, 1977; 41-60). Bununla birlikte kuramsal çerçevelerde de ABD'nin kendisini ve yaşam tarzını yani Amerikan istisnacılığını öne çıkardığı açıktır. Zira teorik formülasyonlarda ABD nihayetinde ulaşılması hedeflenen konum olarak kurgulanmıştır. Yeni kuramsal çerçeve kapsamında öne çıkanlar ise modernleşme teorisi ve genellikle Uluslararası İlişkiler teorileri kapsamında ele alınan Davranışsalcılıktır. İlk olarak modernleşme kuramı bağımsızlığını yeni kazanmış devletler nezdinde ABD'nin mevcut konumunun nihai hedef olarak gösterildiği teorik çerçevedir. Buna göre bu devletler ancak genelde Batı ittifakı devletlerinin izlediği tarihsel yolu izlerlerse onların seviyesine ulaşabilecektir (Przworski ve Limongi, 1997; 155-183). Bu çerçevede örneğin modernleşme kuramının iktisadi yönünde beş aşamalı bir kalkınma modeli öne sürülmüş ve beşinci aşamanın yalnızca ABD tarafından deneyimlendiği vurgulanmıştır (Rostow, 1991). Böylesi bir kuramsal temelin yeni bağımsız devletleri ABD'nin benimsediği iktisadi politikalara yöneltmesi de doğal bir sonuçtur. Bununla birlikte teoride ABD'nin ulaşılması gereken konum olarak sunulması kuramdaki Amerikan istisnacılığının göstergesidir.

Davranışsalcılık ise ABD'nin pratiğine hâkim olduğu uluslararası sistemin kuramsal çerçevesine de egemen olma düşüncesinin yansımasıdır (Tanrısever, 2011; 89-131). Zira Lewis Fry Richardson hariç Davranışsalcı olarak nitelendirilen teorisyenler ABD menşelidir (Özlük, 2006; 91). Buna göre mevcut sistemin teorik çerçevesi büyük ölçüde Avrupa tarihinden ve Avrupa güç sisteminden hareketle oluşmuştur ve temelinde Britanya hâkimiyetini barındırmaktadır. Başka bir anlatımla Britanya'nın sistemsal manevrayı sanatsal olarak gören yaklaşımı bu teorik çerçeveye işlemiştir (Smith, 1985; 54). Bu çerçevede Davranışsalcılık ise ABD'nin sisteme belli bir mekanik çerçevesinde bakan ve kar-zarar maliyet hesabını güden zihniyetine dayanmaktadır. Öyle ki bu yaklaşımla şekillenen kuramlarda belirli şartlar altında belirli diplomasi manevralarının çıktısı yine bellidir (Singer, 1966). Bu yaklaşımın bir diğer yanı Amerikan diplomasisinin yayılcı yönünü dünyanın geri kalanı nezdinde anlaşılabilir kılmasıdır. Örneğin belirli bir güce ulaştıktan sonra küresel hâkimiyet peşinde koşmak eylemi her güçlü devletin izleyeceği bir yol olarak sunulduktan sonra kitleler nezdinde ABD yayılcılığı da akla yatkın olarak algılanmaktadır (Bostanoğlu, 2008; 34). Yani Davranışsalcılıkta da ideal bir devletin yani ABD'nin dış politika girdileri akabinde atacağı adımlar yani dış politika çıktıları evrensel gerçekler olarak lanse edilerek Amerikan istisnacılığı ön plana çıkarılmıştır.

4. Sonuç

Soğuk Savaş en temelde yaşam tarzları mücadelesidir. Başka bir anlatımla Soğuk Savaş boyunca blok liderleri olan ABD ve S.S.C.B. temsil ettikleri sırasıyla liberal kapitalizmi ve komünizmi insanlara sunabilecekleri tüm imkanlarıyla dünyaya göstermişlerdir. Öyle ki kültürden sinemaya, kılık kıyafetten yeme içmeye, devlet yönetiminden dış politikaya ve ticaret ağından teknolojik gelişmelere kadar her alanda bahse konu yaşam tarzı mücadelesinin nüvelerini görmek mümkündür. Gerek Soğuk Savaş'ın sıcak savaş dışındaki tüm harp alanlarında cereyan ettiği gerekse de ABD'nin bu dönemde açık bir şekilde küresel hakimiyeti hedeflemesi onun diplomasisini incelemek bakımından gerekli tüm imkanları sunmaktadır. Bu temelde bakıldığında ise ABD tarihinin ekseriyetinde görülen iki temel eğilimin Soğuk Savaş döneminde daha görünür hale geldiğini ileri sürmek mümkündür.

İlk olarak ABD Soğuk Savaş döneminde değişen uluslararası konjonktür ekseninde diplomasisinin alan ve araçlarını sürekli güncellemiştir. Küba Krizi gibi ABD'nin arka bahçesi olarak gördüğü bir jeopolitik alanda meydana gelen krizde diplomatik karar alma sürecinde pozitif grup çalışmasının öncelenmesi, komünist rejimlerin meşruiyetlerinin sarsılması noktasında ekonomik diplomasiğin ağırlık kazanması, bölünmüşlüğüyle Soğuk Savaş'ı sembolize eder hale gelen Berlin ve Almanya örneklerinde kamu diplomasiğin yoğunlaştırılması, kazara dahi olsa sıcak bir savaşa sebebiyet vermemek için anayasal şeffaflığı daha az olan CIA gibi kurumların diplomaside araçsallaştırılması, Amerikan ekonomisinin serbestçe küreselleşmesi için serbest ticaret ve liberal ekonomi gibi yaklaşımların uluslararası örgütler vasıtasıyla evrenselleştirilmesi bahse konu iddiayı doğrulayan önemli örneklerdir. Dolayısıyla değişimin sürekli

gündemde tutulması ve değişen uluslararası şartlara göre değişimin devreye sokulması bakımından Amerikan diplomasisi değişimin bizatihi kendisini Soğuk Savaş döneminin değişmeyen diplomatik manevrası haline getirmiştir.

İkinci olarak ise yaşam tarzı mücadelesinin ve psikolojik savaşın bu denli ön plana çıktığı bu dönemde Amerikan diplomasisi Amerikan istisnacılığı yaklaşımını daha görünür bir şekilde ve daha yoğun olarak kullanmıştır. Öyle ki ABD liderlik ettiği Batı Blokunu I. Dünya ve özgür dünya olarak betimlerken S.S.C.B. ve onun uydu devletlerini II. Dünya gibi pejoratif çağrışımlara sahip kelimelerle tasvir etmiştir. Yine Amerikan sineması ABD'yi fırsatlar ve rüyalar ülkesi olarak lanse ederken Amerikan askeri gücünü abartan savaş ve uzay filmlerine de el atarak Amerikan istisnacılığının uluslararası kamuoyunda yerleşikleşmesi konusunda üzerine düşeni yapmıştır. Yine ABD Amerikan istisnacılığını kuramsal düzeyde de ön planda tutmuş ve modernleşme teorisi ile davranışsalılık gibi ABD tipi devlet yapılanmasını ve onun adımlarını hem nihai aşama olarak gösteren hem de evrensel olarak sunan teorik yaklaşımları akademiye sokmuştur. Bu çerçevede ABD hükümeti ise bahse konu kuramsal yaklaşımları önceleyen üniversiteleri ve düşünce kuruluşlarını hükümet fonlarıyla desteklemek yolunu seçmiştir. Dolayısıyla Amerikan istisnacılığına yapılan yoğun vurgu göz önüne alındığında Amerikan diplomasinin manevi motivasyonunu oluşturan bu bileşen açısından da Soğuk Savaş dönemindeki Amerikan diplomasinin sürekliliğe sahip olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Agnew, John. *Hegemony: The New Shape of Global Power*, Philadelphia, Temple University Press, 2005.
- Akçadağ, E. (2015). “ABD'nin Panama Kanalı'na Rakip: Çin'in Nikaragua Kanalı”, *Bilgesam Analiz*, No. 1180, s. 1-4.
- Akçay, E., Akbal, Ö. (2013). “ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 22, s. 7-29.
- Alakel, M., Yıldırım, A. S. (2014). “11 Eylül Sonrası ABD'nin Irak İşgali Sürecinde Hegemonya-Emperyalizm Tartışmalarına Eleştirel Bir Bakış”, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 5, Sayı 8, s. 135-165.
- Allison, G. T. (1969). “*Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis*”, *The American Political Science Review*, Vol. 63, Issue 3, s. 689-718.
- Allison, Graham. *Essence of Decision: Explaining The Cubam Missile Crisis*, Cambridge, Pearson Publishing, 1999.
- Armaoğlu, Fahir. 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2012.
- Aslan, M. (2014). “ABD'nin İkinci Dünya Savaşı Sonrası Uyguladığı Dış Politikasının Türkiye'ye Etkileri (1945-1952)”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Ateş, D. (2009). “ABD Hegemonyası ve Bölgesel Modelleme Politikası: Kuramsal Çerçeve”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, s. 303-319.
- Baker, R. Stannard, Dodd, William E. *War and Peace: Presidential Messages, Addresses and Public Papers (1917-1924) Volume I*, New York, Harper&Brothers, 1927.
- Batır, K. (2011). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Amerikan Müdahaleciliği ve Uluslararası Hukuk”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9:1, s. 115-134.
- Bekcan, U. (2013). “Devrimden Sonra: Bolşeviklerin Zorunlu Dış Politikası 1917-1925”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No 4, s. 73-102.
- Bingham, H. (2011). “*Latin America and The Monroe Doctrine*”, *The Yale Review*, Volume 99, Issue 3, s. 17-30.
- Bostanoğlu, Burcu. *Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası*, Ankara, İmge Kitabevi, 2008.
- Broz, J. L., Frieden, J. A. (2001). “*The Political Economy of International Monetary Relations*”, *Annual Review of Political Science*, Vol. 4, s. 317-343.
- Ceaser, J. W. (2012). “*The Origins and Character of American Exceptionalism*”, *American Political Thought*, Vol. 1, s. 1-26.
- Copeland, Miles. *Devletler Oyunu: Bir CIA Ajanının Anıları*, Çev. Bedirhan Muhib, İstanbul, Nehir Yayınları, 1995.

- Cox, R. W. (1981). “*Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*”, Millenium Journal of International Studies, 10 (2), s. 126-155.
- Çakmak, Haydar. ABD'nin Askeri Müdahaleleri: 1801'den Günümüze, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2013.
- Çalış, Ş., Özlük, E., (2007). “*Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 18, s. 225-243.
- Çetin, H. (2002). “*Liberalizmin Tarihsel Kökenleri*”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 79-96.
- Denk, E. (2011). “*Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 66, No 3, s. 93-136.
- Dilek, M. S. (2013). “*Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand-Kellogg Paketi*”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 37, s. 145-169.
- Doğan, N. (2012). “*Uluslararası İlişkiler ve Rasyonellik: Bürokratik Politikanın Alana Katkısı ve Geleceğin Öngörülmesinde Rasyonellik Varsayımının Önemi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, s. 85-103.
- Douglas, Walter., Neal, Jeanne. Engaging the Muslim World: Public Diplomacy after 9/11 in the Arab Middle East, Afghanistan and Pakistan, New York, Rowman&Littlefield, 2013.
- Eliasson, Kristoffer. U.S. Hegemony and The Washington Consensus: The Case of Argentina, Sweden, Umea University Department of Political Science, 2014.
- Erdinç, Z. (2007). “*Uluslararası Para Fonu-Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19. Stand-By Anlaşması*”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 18, s. 99-116.
- Erhan, Ç. (1996). “*Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 51, Sayı 1, s. 275-287.
- Erkan, S. (2010). “*Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkilerinin Özellikleri*”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 22, s. 93-115.
- Foreman, Amanda. A World on Fire: Britain's Crucial Role in the American Civil War, New York, Random House, 2011.
- Friedber, A. L. (2005). “*The Future of U.S.-China Relations: Is Conflict Inevitable?*”, International Security, Vol. 30, No. 2, s. 7-45.
- Gaddis, John Lewis. Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek, Çev. Dilek Cenkçiler, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- Gaddis, John Lewis. The Long Peace, New York, Oxford University Press, 1987.
- Ganser, Daniele. NATO's Secret Armies: Operation Gladio and Terrorism in Western Europe, New York, Routledge, 2005.
- Gathen, J. V. Z. (2007). “*Zimmermann Telegram: The Original Draft*, Cryptologia, 31:2, s. 2-37.
- Gerger, Haluk. Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Tarihi, İstanbul, Yordam Kitap, 2004.
- Giderhus, M. T. (2006). “*The Monroe Doctrine: Meanings and Implications*”, Presidential Studies Quarterly, Vol. 36, No. 1, s. 5-16.
- Gülen, A. (2012). “*İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 50, s. 389-428.
- Gürbüz, V. (2002). “*Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 29-30, s. 87-99.
- Gürkaynak, Muharrem. (2005). “*Soğuk Savaş Dönemi NATO ve Avrupa Güvenliği*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, s. 7-27.
- Harrison, Mark. The Soviet Economy and Relations with The United States and Britain 1941-1945, Coventry, University of Warwick Press, 1993.
- Heradstveit, D., Bonham, G. M. (2007). “*What the Axis of Evil Metaphor Did to Iran*”, Middle East Journal, Volume 61, No 3, s. 421-440.
- Hoffman, S. (1977). “*An Amerikan Social Science :International Relations*”, Daedelus, 106 (3), s. 41-60.
- Ikenberry, G. J. (2004). “*American Hegemony and East Asian Order*”, Australian Journal of International Affairs, Vol. 58, No. 3, s. 353-367.

- İşyar, L. (2005). “*Containing Tito: U.S. and Soviet Policies Towards Yugoslavia and Balkans*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Johnson, Chalmers. Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı, Çev. Hasan Kösebalaban, İstanbul, Küre Yayınları, 2005.
- Judt, Tony. Savaş Sonrası: 1945 Sonrası Avrupa Tarihi, Çev. Dilek Şendil, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009.
- Karabulut, B. (2014). “*Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkilerde İdealizmin Yükselişi*”, Gazi Akademik Bakış, Cilt 8, Sayı 15, s. 57-72.
- Kasalak, K. (2014). “*Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı ABD İlişkileri*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Güz 55, s. 109-123.
- Keown, J. (2009). “*America’s War for Independence: Just or Unjust?*”, Journal of Catholic Social Thought, 6:2, s. 277-304.
- Knutsen, Torbjon L. Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi, Çev. Mehmet Özyay, İstanbul, Açılım Yayınları, 2006.
- Kolasi, K. (2013). “*Soğuk Savaş’ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 68, No 2, s. 149-179.
- Kramer, M. (1999). “*Ideology and the Cold War*”, Review of International Studies, 25, s. 539-576.
- Kuloğlu, A. (2009). “*60 Yıllık İttifak: NATO ve Türkiye*”, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 4, s. 52-65.
- Küntay, B. (2014). “*Peace Through Institutions: Woodrow Wilson and The Paris Peace Conference*”, Gazi Akademik Bakış, Cilt 8, Sayı 15, s. 73-89.
- Leffler, M. P. (2003). “*9/11 and the Past and Future of American Foreign Policy*”, International Affairs, Vol. 79, No. 5, s. 1045-1063.
- Leogrande, W. M. (2015). “*Normalizing US-Cuba Relations: Escaping The Shackles of the Past*”, International Affairs, 91 (3), s. 473-488.
- Levent, S. (2009). “*Cumhuriyet Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı Öncesi Türk Basınında Japonya (1933-1939)*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Meray, S. L. (1955). “*Açık Denizlerin Serbestliği Prensibinin Gelişmesi*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, s. 76-100.
- Morgenstern, G. (1953). “*The Actual Road To Pearl Harbor*”, Harry Elmer Barnes (ed.), Perpetual War for Perpetual Peace (s. 315-406), Caldwell, The Caxton Printers.
- Neumann, I. B. (2001). “*The English School of Diplomacy*”, Netherland Institute of International Relations, s. 1-28.
- Nevins, Allan., Commager, Henry Steele. ABD Tarihi, Çev. Halil İnalçık, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2011.
- Offner, J. (1998). “*Why Did The United States Fight Spain In 1898*”, Magazine of History, Vol. 12, No. 3, s. 19-23.
- Oğuzlu, T. (2012). “*NATO’nun Dönüşümü ve Geleceği*”, Ortadoğu Analiz, Cilt 4, Sayı 40, s. 8-18.
- Özgür, S. (2006). “*Soğuk Savaş ve Sonrası Dönemde Kitle İmha Silahları ve Silahsızlanma Çabaları*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Özlük, E. (2006). “*Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gelenekselcilik-Davranışsalcılık Tartışması ve Çağdaş Uluslararası İlişkiler Teorilerine Etkileri*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Parker, David. Batı’da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991, Çev. Kemal İnal, Ankara, Dost Yayınları, 2003.
- Podvig, Pavel. (2017). “*Did Star Wars Help End the Cold War? Soviet Response to the SDI Program*”, Vol. 25, No. 1, s. 3-27.
- Przworski, A., Limongi, F. (1997). “*Modernization: Theories and Facts*”, World Politics, Vol. 49, No. 2, s. 155-183.

- Restad, Hilde Eliassen. U.S. Foreign Policy Traditions: Multilateralism vs. Unilateralism Since 1776, Oslo, Norwegian Institute for Defence Studies, 2010.
- Rockoff, H. (2005). “*Until it's over, over there: the US economy in World War I*”, Stephen Broadberry, Mark Harrison (eds.), *The Economics of World War I* (s. 310-344), Cambridge, Cambridge University Press.
- Rostow, W. W., *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara, İmge Kitabevi, 2012.
- Sarı, B. (2012). “*Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika*”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 95-119.
- Schmidt, B. C., Williams, M. C., (2008). “*The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconervatives Versus Realists*”, *Security Studies*, Vol. 17, s. 191-220.
- Schnider, C. P. (2005). “*Diplomacy that worked: Cultural diplomacy during the Cold War*”, Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (s. 147-169), New York, Palgrave Macmillan.
- Shaw, Tony. *Cinematic Cold War: The American and Soviet Struggle for Hearts and Minds*, Lawrence, University Press of Kansas, 2014.
- Singer, D. J. (1966). “*The Behavioral Approach to International Relations: Payoff and Prospects*”, *SAIS Review*, 10, s. 12-20.
- Smith, Steve. *International Relations: British and American Perspectives*, Oxford, Blackwell, 1985.
- Snow, N. (2009). “*Rethinking Public Diplomacy*”, Nancy Snow, Philip M. Taylor (eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 3-12), New York, Routledge.
- Sümer, G. (2008), “*Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü*”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19, s. 119-144.
- Şeyşane, V. (2013). “*İki Savaş Arası Dönemde Uluslararası Toplum ve Çatışma: İngiliz Okulu Perspektifinden Mançurya Krizini Anlamak*”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt 1, No 1, s. 16-31.
- Tanrısever, O. F. (2011). “*Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik-Davranışsalcılık Tartışması*”, Atilla Eralp (der.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* (s. 89-131), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Tansill, Charles Callan. *Back Door to War: The Roosevelt Foreign Policy 1933-1941*, Westport, Greenwood Press, 1975.
- Toman, M., Akman, H. (2014). “*Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu*”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, Sayı XX, s. 285-331.
- Trachtenberg, M. (2005). “*Marshall Plan as Tragedy*”, *Journal of Cold War Studies*, Vol. 7, No. 1, s. 135-140.
- Türkmen, F. (2005). “*ABD'nin Dış Politikası: Devamlılık ve Değişim*”, *Doğu Batı*, Yıl 8, Sayı 32, s. 157-181.
- Webber, J. (2004). “*U.S. Hegemony and International Organizations*”, *Political Science Quarterly*, Volume 119, Issue 1, s. 180-182.
- Whitman, A. (2010). “*Harry S. Truman: Decisive President?*”, *New York Times*.
- Wilson, E. J. (2008). “*Hard Power, Soft Power, Smart Power*”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, s. 110-124.
- Woods, Randall B. *The Marshall Plan: A Fifty Year Perspective*, Virginia, George C. Marshall Foundation, 1997.
- Wright, C. B. (1976). “*Mr. X and Containment?*”, *Slavic Review*, Vol 35, No 1, s. 1-31.
- Yaman, A. (2014). “*Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, s. 83-98.
- Yılmaz, S. (2012). “*Latin Amerika’da Neler Oldu?*”, *İstanbul Aydın Üniversitesi USAM*, s. 1-13.
- Yılmaz, S. (2010). “*State, Power and Hegemony*”, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 1, No. 3, s. 192-205.